

судија мр Сретко Јанковић

(Билтен Врховног суда Србије, бр. 2/06, октобар 2006. године)

ГРЕШКЕ И ПРОПУСТИ ПРИ ИЗРАДИ ПРВОСТЕПЕНЕ КРИВИЧНЕ ПРЕСУДЕ

Уводне напомене

О методологији и систематици израде првостепене кривичне пресуде писани су реферати на претходним саветовањима у Врњачкој Бањи, па се може помислити да ова тема више није актуелна, односно да је ту готово све, углавном, познато. Међутим, разноврсне грешке везане за писмену израду првостепене пресуде, које се уочавају у другостепеном кривичном поступку пред Врховним судом Србије, те велики број укинутих пресуда због битне повреде одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, указују да је ова тема и те како актуелна. Осим тога, због младих судија није на одмет поново указати на неке грешке које судови чине при изради пресуда, како се те грешке не би понављање убудуће.

У првом делу реферата указаћемо на одредбе Законика о кривичном поступку које се односе на писмену израду првостепене кривичне пресуде и неке значајније ставове теорије и судске праксе из ове области. У другом делу навешћемо неке конкретне примере грешака и пропуста у пресудама које су испитиване у жалбеном поступку пред Врховним судом Србије. Сматрамо да је боље навести конкретне грешке и пропусте у конкретним пресудама, него да се каже «уочавају се такве и такве грешке», а све са циљем да се убудуће број грешака и пропуста (а самим тим и број укинутих пресуда) сведе на што мању меру.

Опште напомене о писменој изради првостепене кривичне пресуде

У кривичном поступку суд доноси три врсте одлука: наредбе, решења и пресуде. С обзиром да се пресудом по правилу коначно решава конкретни кривично-процесни однос (за односну инстанцу), то је пресуда најважнија одлука коју суд доноси. Због тога је законом прописано шта све треба да садржи и каква је структура пресуде. Кривична пресуда (првостепена) може бити: пресуда којом се окривљени оглашава кривим (осуђујућа пресуда), с тим што треба напоменути да је појам «осуђујућа» ужи од претходно наведеног појма, пресуда којом је оптужени ослобађа од оптужбе (ослобађајућа пресуда) и пресуда којом се оптужба одбија (одбијајућа пресуда).

Законик о кривичном поступку у Глави XXIII (члан 350. - 362.) садржи одредбе о пресуди, с тим што је за ову тему посебно значајна одредба члана 361. ЗКП. Осим тога, од значаја су и одредбе члана 89. став 1. ЗКП те одредбе члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, јер су овом «апсолутно битном повредом одредаба кривичног поступка обухваћени различити недостаци у саставу писмено израђене пресуде»¹. Такође, треба поменути и одредбе члана 446. став 7. ЗКП, члана 521. став 4. ЗКП, члана 334. став 3. ЗКП и одредбу члана 78. став 4. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетника.

С обзиром да се у кривичном поступку најчешће доноси пресуда којом се окривљени оглашава кривим, то ће у реферату бити речи првенствено о овој врсти пресуде.

1. Увод пресуде

Одредбом члана 361. став 2. ЗКП, прописано је шта садржи увод пресуде, а увод служи за индивидуализацију и индентификацију одлуке, тј. из њега се види «ко је одлучивао, на кога се одлука односи, шта је предмет одлучивања и у којим

¹ Г. Илић: границе испитивања првостепене кривичне пресуде, «Службени гласник» Београд, 2004. година, страна 266

условима је одлучивано»². При писању пресуде понекад се не обраћа пажња на то шта је поменутом одредбом прописано, па се чине одређене грешке, које се састоје у томе што у уводу пресуде «нема свих неопходних података а има случајева да се уносе непотребни и сувишни подаци»³. Тако на пример често се непотребно наводи да је главни претрес усмен, не наводе се сви датуми када је одржан главни претрес, и слично, а посебно је значајно да се у уводу пресуде наведе датум објављивања пресуде (посебно ако она није објављена одмах по завршетку главног претреса). Међутим, «ако увод има неки недостатак, пресуда се не може побијати по члану 364. став 1. тачка 11. ЗКП (сада члан 368. став 1. тачка 11-С.Ј.), јер се одредба тог члана односи на изреку и образложење, а не на увод пресуде»⁴.

2. Изрека пресуде

Одредбом члана 361. став 3., 4. и 5. прописано је шта треба да садржи изрека пресуде, док се одредба члана 356. ЗКП односи само на пресуду којом се оптужени оглашава кривим. У радовима на ову тему обично се истиче да је изрека најважнији део пресуде, и она треба да буде основ за извршење. Понекад се за изреку употребљава термин «диспозитив», али је «изрека» законски термин, па га као такав и треба користити.

Не може се унапред дати образац како треба да изгледа изрека пресуде којом се оптужени оглашава кривим, јер је то фактичко питање и зависи од конкретног случаја. Међутим, може се указати на неке прихваћене ставове судске праксе а који могу бити од помоћи при писменој изради пресуде. Пре свега, изрека пресуде мора садржавати личне податке за оптуженог, који су прописани одредбом члана 89. став 1. ЗКП, али се у пракси срећу случајеви где се од овога одступа, па поједини подаци недостају. Када је у питању ранија осуђиваност оптуженог, у пресуди треба навести: суд који је донео пресуду (решење), број и датум пресуде (решења), кривично дело за које је осуђен

² М.Грубач: Кривично-процесно право (процесне радње) «Службени гласник» Београд, 1996. година, страна 182

³ Б.Петрић: Методика, терминологија и језик одлука у кривичном поступку», «Гласник Адвокатске коморе Војводине», број 10/80.

⁴ Т.Васиљевић и М. Грубач: Коментар ЗКП, «Службени гласник», Београд, 1999. година, страна 279

кривичну санкцију која је изречена, те да ли је казна (ако је изречена) издржана. Дакле, није довољно да се само наведе «осуђиван» или «раније више пута осуђиван», а посебно ако се ни у образложењу пресуде не наведу сви поменути подаци о ранијој осуђиваности. У том смислу је и следећа одлука:

«У изреци пресуде није довољно навести да је окривљени осуђиван као у извештају из казнене евиденције, већ се мора прецизно навести када је и зашто осуђиван и да ли је и када изречене казне издржао, и да то одговара извештају из казнене евиденције». (Решење Врховног суда Србије Кж. број 397/04 од 13.04.2004. године и пресуда Окружног суда у Београду К. бр. 712/03 од 23.10.2003. године)⁵. Наведени подаци служе првостепеном суду да упозна личност оптуженог (његов ранији живот) и изврши индивидуализацију кривичне санкције те утврди да ли има услова за примену одредаба о поврату, да ли постоје услови за изрицање условне осуде и слично, а другостепеном суду да провери да ли је првостепени суд правилно и законито извршио индивидуализацију кривичне санкције.

Изрека пресуде «треба да буде сажета и да садржи само елементе бића одређеног кривичног дела, без сувишних појединости које нису од значаја за постојање кривичног дела»⁶. Поред тога што изрека мора бити сажета, она мора бити потпуна, јасна и разумљива, јер у противном радиће се о битној повреди одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП. «Ако је изреком обухваћено више кривичних дела, свако од њих мора бити чињенично потпуно описано. Кривична дела у идеалном стицају треба описати заједно, а кривична дела у реалном стицају се морају описати одвојено. Када се ради о квалификованом или привилегованом облику кривичног дела у изреци се морају навести чињенице и околности које делу дају одређени облик»⁷. Приликом писмене израде пресуде често се некритички преузима чињенични опис из диспозитива оптужног акта, а то је обично последица страха да оптужба не буде у потпуности решена или да оптужба не буде прекорачена. Међутим, обавеза је

⁵ И.Симић и А.Трешњев; Збирка судских одлука из кривично-правне материје, («Службени гласник» Београд, 2005 година, страна 274

⁶ Б. Петрић: Оп. Цит.

⁷ Ј.Павлица и М. Лутовац: Коментар ЗКП, «Југословенски завод за продуктивност рада», Београд, 1985. година, страна 486

суда да «из описа изостави све оно што је сувишно, јер изостављање небитних елемената из изреке пресуде не може представљати нерешену оптужбу – уколико је донета одлука о свим елементима бића кривичног дела које је предмет оптужбе»⁸.

«Уколико изрека пресуде садржи више врста пресуде, редослед одлуке мора бити у складу са одредбама члана 361. став 3. ЗКП. Дакле, најпре се уноси одлука којом се оптужени оглашава кривим, затим којом се ослобађа од оптужбе, док је одлука којом се оптужба одбија увек последња»⁹.

Чињенични опис бића кривичног дела у изреци пресуде не може се заменити парафразирањем законског текста одређеног кривичног дела. «Чести су случајеви међутим, да се у изреци прво излаже законски опис кривичног дела у целини или делимично, са одређеним модификацијама или без тога, а затим се наводе чињенице и околности које чине обележја кривичног дела. И у оптужницама се даје такав опис кривичног дела и отуда се преузима у пресуди. То међутим није оправдано»¹⁰.

Одређене специфичности изреке пресуде јављају се када се ради о више оптужених или више кривичних дела. У вези са тим, у изреци пресуде мора да се утврди одређен редослед који се обично преузима из оптужног акта, али то не мора бити случај (на пр. ако је оптужним актом одређено лице означено као извршилац, друго као подстрекач, а треће као помагач, па ако суд утврди да је њихово својство другачије, онда ће редослед у изреци бити другачији). «Прилично је раширена пракса да се у изреци, по појединим тачкама, опишу све радње извршења било појединих извршилаца било саучесника, па се на крају изреке наводе правне оцене појединих кривичних дела позивајући се на редне бројеве тачака изреке пресуде. Такав метод израде пресуде неприхватљив је из више разлога»¹¹. Овај аутор наводи да, пре свега, постоји опасност да се на овај начин изостави квалификовање неке радње, те да један део радњи остане без

⁸ Б.Петрић: Оп. Цит.

⁹ Н.Латиновић: Методологија и систематика израде пресуде о кривичном поступку, “Билтен судске праксе» број 3/2003, Врховни суд Србије, Београд

¹⁰ Ј. Павлица и М. Лутовац: оп.цит. стр. 487

¹¹ Б.Петрић: Оп. Цит.

одлуке, као и то да се тако ствара непрегледност изреке, јер је тешко утврдити на који део радње се односи конкретна правна квалификација. Због тога, истиче да је «најприхватљивије да се иза сваког описа радње извршења одмах наведе законски назив кривичног дела и која одредба кривичног закона је примењена»¹².

У изреци пресуде се наводи пуни назив кривичног дела из закона којим је оно прописано, «уз уобичајену и општеприхваћену скраћеницу...», а на исти начин се поступа и у образложењу, с тим што се у загради наводи скраћеница, која ће се употребљавати у даљем тексту образложења»¹³. Уколико се ради о кривичним делима из посебних закона, која немају назив, наводи се одговарајући члан тог закона и назив закона који прописује кривично дело (на пр. кривично дело из члана 140. Закона о лековима и медицинским средствима, кривично дело из члана 159. Закона о енергетици).

У судској пракси је одавно заузет став да је изрека пресуде неразумљива (што представља битну повреду из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП) ако у изреци није наведен став одговарајућег члана КЗ за које дело се оптужени оглашава кривим, ако дело има више ставова. «Означавање одредаба кривичног закона које су примењене не значи само назначивање одредаба кривичног закона под које је подведена инкриминисана радња, већ и осталих одредаба који су при доношењу пресуде примењене (о одмеравању казне, ублажавању, условној осуди, ослобађању од казне, стицају, итд.)»¹⁴. У судској пракси је заузет став да, уколико неке радње из састава продуженог кривичног дела нису доказане, суд оптуженог не ослобађа за те радње, већ их само изостави из чињеничног описа изреке пресуде, а у образложењу наведе да оне нису доказане, те су изостављене из чињеничног описа.

Када су у питању кривична дела са бланкетном диспозицијом (нпр. кривично дело угрожавања јавног саобраћаја, кривично дело повреда посебне војне службе, и др.) у изреци пресуде треба навести садржај конкретних повреда бланкетне норме, док је ближу ознаку бланкетне норме (на пример одредбе

¹² Б.Петрић: Оп.Цит.

¹³ Закључак са саветовања Савезног суда и врховних судова од 28. и 29.10.1994. године – С.Вуковић: Коментар ЗКП, «Пословни биро», Београд, 2002. година, страна 324

¹⁴ Т.Васиљевић и М.Грубач: Коментар ЗКП, «Службени гласник», Београд, 1999., страна 562

ЗООБС-а, одредбе Правила службе) довољно навести у образложењу пресуде. Одредбом члана 361. став 5. ЗКП, прописано је да се, када се ради о стицају кривичних дела, оптуженом прво утврђују појединачне казне за свако кривично дело, а онда се, у складу са одредбом члана 60. КЗ, осуђује на јединствену казну. У изреци пресуде јасно морају бити наведене и све друге одлуке: одлука о урачунавању притвора и раније казне (члан 63. КЗ), одлука о мери безбедности (нпр. одузимање предмета, члан 87. КЗ), одлука о торшковима кривичног поступка (члан 196. ЗКП), одлука о имовинско-правном захтеву (члан 206. ЗКП) и др., «сагласно одговарајућим законским одредбама, с тим што се увек мора навести законска одредба на којој се заснива одређена одлука»¹⁵.

3. Образложење пресуде

Одредбе члана 361. став 6-10. ЗКП, односе се на образложење пресуде. «Образложење је део одлуке у коме суд логични излаже процес њеног формирања, нарочито у погледу тумачења закона и оцене доказа. Образложење омогућује странкама да одлуку побијају правним лековима, а вишем суду да поводом правних лекова испита да ли је одлука правилна и законита»¹⁶. Свака пресуда којом се оптужени оглашава кривим мора имати образложење, а изузетак је само прописан одредбом члана 446. став 7. ЗКП. Ако пресуда нема уопште разлога или у њој нису наведени разлози о одлучним чињеницама...итд., постојаће битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП. Због важности образложења пресуде неки истичу да је «добро образложена пресуда (под условом да су и одлуке одговарајуће) представља сигурно најмање у 90% случајева и потврђену првостепену преуду»¹⁷. Судска пракса је створила одређену методологију у писању образложења пресуде, али редослед би требао да буде онакав како се одвија ток кривичног поступка.

Пре свега, у образложењу треба прво навести: ко је овлашћени тужилац који је поднео оптунни акт, број и датум оптужног акта, лице против кога је оптужни акт поднет, назначење кривичног дела и одредбе закона којим је оно

¹⁵ Б.Петрић: Оп. Цит.

¹⁶ М.Грубач: оп.цит.стр. 182

¹⁷ Б.Петрић: опт.цит.

прописано, као и назначење назива тог закона, те да ли је оптужни акт (у времену од његовог подношења па до доношења пресуде) мењан или прецизиран (на пр. да ли је оптужница проширена, да ли је тужилац одустао од дела оптужнице и слично). Овај део образложења се обично назива увод.

После уводног дела у образложењу се презентира одбрана оптуженог, с тим што треба изнети суштину одбране која се тиче одлучних чињеница, без непотребних детаља. У образложењу пресуда се често презентира завршна реч браниоца оптуженог са главног претреса, што сматрамо непотребним, јер је одбрана оптуженог (без обзира да ли је брани сам или уз стручну помоћ браниоца) јединствена. У овом делу се не даје оцена одбране оптуженог (у пракси се срећу случајеви да се истовремено презентира одбрана и даје њена оцена), а ово због тога што још није изложено чињенично стање које је суд утврдио, па стога није ни могућа критичка оцена одбране оптуженог.

Након презентирања одбране оптуженог, у образложењу се наводе докази који су изведени на главном претресу (у пракси се срећу случајеви да се у образложењу не наведу сви докази већ само, неки што није прихватљиво), те докази чије је извођење одбијено, али се разлочи одбијања извођења појединих доказа наводе касније.

После овога следи «суштински и најважнији део образложења пресуде, а то је образложење изведених доказа и утврђених чињеница које представљају основ одлуке – пресуде»¹⁸. Дакле, у овом делу образложења суд уствари даје резултате доказног поступка у погледу одлучних чињеница, вршећи при том суштинску анализу и оцену сваког доказа појединачно и у вези са осталим изведеним доказима. Образлажући чињенични основ пресуде «суд даје анализу и оцену доказа и утврђује везу између доказа и закључака, тј., показује логичку страну образложења пресуде»¹⁹, на основу чега виши суд у жалбеном поступку проверава и контролише правилност формирања унутрашњег убеђења нижег суда. Неприхватљиво је да се у овом делу образложења уместо анализе и оцене доказа само препише комплетна изрека пресуде и да се само наведе

¹⁸ Б. Петрић: опт. цит.

¹⁹ Х.Бакаловић: Образложење првостепене осуђујуће пресуде, «Правна мисао» број 1-2/70

констатација да је «чињенично стање утврђено као у изреци». Таква пресуда је уствари пресуда без образложења, о чему се изјаснио Врховни суд Србије у одлуци Кж.І број 662/98²⁰. «Образложење изведених доказа (оцена доказа) и утврђених чињеница може се извршити на више начина, али је увек неопходно да се јасно види како је који доказ (било материјални било вербални) оцењен и која се чињеница тим доказом утврђује...»²¹. У том смислу се изјаснила и судска пракса (решење Врховног суда Србије Кж.10/04 од 27.05.2004. године)²². Овде је веома важно да суд да потпуну анализу и оцену противречних доказа, на што га обавезује и одредба члана 361. став 7. ЗКП.

У образложењу се затим наводи и оцена одбране оптуженог (да ли се она прихвата и зашто или се не прихвата и зашто). Након тога у образложењу се наводе разлози због којих суд није прихватио предлоге странака за извођење појединих доказа, те разлози због чега сведок или вештак нису непосредно саслушани на главном претресу, те је њихов исказ или налаз прочитан без сагласности странака (страна 337. ЗКП).

Следи изношење правних разлога пресуде, који се састоји у подвођењу чињеничних закључака под одговарајућу правну норму. У пракси се овај део образложења често своди само на стереотипну констатацију «...у радњама оптуженог су садржана сва битна обележја кривичног дела из члана», што је неприхватљиво. Нужно је да суд наведе разлоге из којих је видљиво да је утврђено чињенично стање било нужно правно квалификовати баш онако како је то учињено у изреци пресуде. Овде треба навести и разлоге нпр., зашто је суд нашао да треба применити одредбе КЗ о нужној одбрани, о покушају о саизвршилаштву, о продуженом кривичном делу, итд. Код образлагања кривице (умишљаја и нехата) није довољно навести само да је кривично дело учињено са умишљајем или нехата, већ је суд дужан о томе дати разлоге, јер у противном постојаће битна повреда одредаба кривичног опступка из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП. Код кривичних дела квалификованих тежом последицом, потребно је посебно образложити кривицу у односу на основно кривично дело, а посебно у

²⁰ С.Вуковић: Коментар ЗКП, Пословни биро Београд, 2002. година, страна 346.

²¹ Б. Петрић: Оп.цит.

²² И.Симић и А.Трешњев: Оп.Цит. стр. 273

односу на тежу последицу. У пракси се ово често пропушта па долази до укидња пресуда по основу битне повреде из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП.

На крају образложења следи образложење одлуке о кривичној санкцији (казни), одлуке о мери безбедности, одлуке о имовинском захтеву, одлуке о трошковима кривичног поступка и др., Образложење одлуке о казни је обично најслабији део образложења пресуде, јер се код образложења користе шаблонске фразе о олакшавајућим и отежавајућим околностима које је суд ценио при одмеравању казне, без улажења у њихову суштину. Околности које се узимају у обзир при одмеравању казне обично се не проверавају, понекад се и измишљају, а има случајева да се цене одређене околности које у конкретном случају не могу имати никакав значај при одмеравању казне (нпр., »да се против учиниоца не води други кривични поступак«). У овом делу образложења нужно је навести разлоге зашто је суд нашао да казну треба ублажити, разлоге због чега суд сматра да учиниоца треба ослободити од казне, како је закључио да су испуњени услови за изрицање условне осуде, и др. Образложење одлуке о трошковима кривичног поступка често се своди само на навођење да је суд на основу одредбе члана 196. ЗКП, обавезао оптуженог на плаћање трошкова кривичног поступка, а понекад је образложење ове одлуке идентично са одлуком наведеном у изреци, па се поставља питање каква је уопште сврха оваквог образложења. Суд је дужан образложити због чега је одлучио да оптуженог делимично или у целини ослободи обавезе плаћања трошкова кривичног поступка.

Конкретне грешке и пропусти у првостепеним пресудама.

У пресуди Окружног суда у Панчеву К. бр. 21/05 од 26.04.2005. године, која је укинута решењем Врховног суда Србије, између осталог, и због тога што је изрека пресуде неразумљива. Наиме, у изреци пресуде је наведено да је оптужена «умишљајно помогла извршењу кривичног дела злоупотребе службеног положаја из члана 242. став 4. у вези става 3. и 1. КЗ Републике Србије, давањем савета, упутстава и посредовањем», али се у даљем чињеничном опису изреке не наводи коме је помогла у извршењу кривичног дела. Осим тога, у изреци пресуде није наведено да је оптужена имала својство одговорног лица и у

ком предузећу, а које својство је неопходно да има извршилац конкретног кривичног дела. Такође, у изреци пресуде је наведено да је оптужена «прибавила и себи и другом имовинску корист», али није наведено коме конкретно и у ком износу, односно у ком износу је себи прибавила имовинску корист.

У пресуди Окружног суда у Крагујевцу К. 25/06 од 23.02.2006. године, суд је окривљеног ослободио од казне, на основу одредбе члана 246. став 4. КЗ, налазећи да је окривљени учинио кривично дело из члана 246. став 3. КЗ, с обзиром да је опојну дрогу «марихуану» држао ради сопствене употребе. Међутим, у чињеничном опису изреке пресуде није наведено то да је окривљени опојну дрогу држао ради сопствене употребе, што је нужно, да би се применила одредба члана 246. став 4. КЗ, па је изрека пресуде противречна разлозима, што представља битну повреду из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП.

Пресудом Окружног суда у Крушевцу К. бр. 21/05 од 23.12.2005. године, оптужена је оглашена кривом због кривичног дела из члана 53. став 1. КЗ Републике Србије, а пресуда је укинута решењем Врховног суда Србије, између осталог, и због тога што је изрека пресуде неразумљива и противречна сама себи и разлозима пресуде. Наиме, у изреци побијане пресуде наводи се да је оптужена приликом свађе са оштећеном М.Н. и покушаја да од ње одузме женску торбу коју је носила обешену о раме, ножем дужине сечива 12 цм, оштећеном нанела бројне посекотине, што би указивало на нехатно наношење повреда, док се у даљем тексту изреке говори да је оптужена оштећеној нанела описане повреде «у намери да на тај начин сломи отпор који је оштећена пружала», из чега се може закључити да је виност оптужене опредељена као директни умишљај. Међутим, у образложењу првостепене пресуде суд не даје разлоге у том правцу, већ закључује да је оптужена деловала са евентуалним умишљајем, па је на тај начин изреку пресуде учинио неразумљивом и противреном самој себи и разлозима пресуде.

Пресуда Окружног суда у Новом Саду К. бр. 336/05 од 01.11.2005. године, укинута је, између осталог, и због тога што је изрека пресуде неразумљива, јер првостепени суд у изреци пресуде није прецизирао износ прибављене имовинске

користи, с обзиром да износ те користи представља квалификаторну околност од које зависи да ли је у питању основни облик кривичног дела или његов квалификовани облик.

Пресудом Окружног суда у Чачку К. бр. 72/04 од 03.09.2004. године, оптужени је ослобођен од оптужбе по основу из члана 355. тачка 1. ЗКП, у вези члана 8. став 2. КЗЈ, у односу на кривично дело из члана 33. став 2. Закона о оружју и муницији Републике Србије. Решењем Врховног суда Србије пресуда је укинута, између осталог, и због битних повреда из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП. Наиме, изреком пресуде оптужени је ослобођен да је неовлашћено набавио и држао муницију, ближе наведену у изреци пресуде, док у образложењу првостепене пресуде суд наводи да је за ову радњу наступила апсолутна застарелост кривичног гоњења. Дакле, уколико је ово утврђење тачно, основано се поставља питање зашто је оптужени у изреци пресуде за ову радњу ослобођен од оптужбе. На овај начин изрека првостепене пресуде је противречна разлозима.

Пресуда Окружног суда у Јагодини К. бр. 156/03 од 03.02.2004. године, укинута је, између осталог, и због тога што је изрека пресуде неразумљива. Наиме, изреком пресуде оптужени Н.Н. је оглашен кривим због кривичног дела из члана 33. став 2. у вези става 1. Закона о оружју и муницији Републике Србије, јер је неовлашћено држао ватрено оружје и муницију у количини већој од 60 комада и то: Оваква изрека пресуде је неразумљива и непрецизна, јер у чињеничном опису дела није наведено «да се ради о оружју и муницији чије држање грађанима уопште није дозвољено», што представља битан елемент кривичног дела из става 2. члана 33. Закона о оружју и муницији Републике Србије.

Пресуда Окружног суда у Шапцу К. бр. 108/03 од 02.06.2004. године, укинута је због тога што је изрека пресуде неразумљива и што је у супротности са образложењем пресуде. Наиме, из изреке пресуде се не може са сигурношћу закључити да ли је оптужени извадио нож и њиме нанео смртоносне повреде оштећеном за време док је био нападнут од оштећеног, или је нападом доведен у стање јаке раздражености, па након напада извадио нож и поступио на начин ближе описан у оптужници. Дакле, из изреке пресуде се не може са сигурношћу

закључити да ли је оптужени нож употребио у време док је напад од стране оштећеног још трајао или не. У образложењу пресуде суд наводи да прихвата одбрану оптуженог, из које произлази да је нож употребио у време док је напад од стране оштећеног још трајао, а што би, уколико је тачно, указивало да се ради о нужној одбрани или прекорачењу исте. Међутим, као што је напред наведено, оптужени је оглашен кривим због кривичног дела убиства на мах из члана 48. КЗ Републике Србије.

У пресуди Окружног суда у Суботици К. 72/02 од 17.11.2003. године, која је укинута због битне повреде из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, правостепени суд у образложењу пресуде ниједном речју није дао разлоге о виности оптуженог, што је противно ордедби члана 361. став 7. ЗКП. Осим тога, суд је у тачци један изреке пресуде извршио одређене измене чињеничног описа у односу на прецизирану оптужницу, али у образложењу пресуде није навео разлоге због којих су те измене извршене.

Пресуда Окружног суда у Панчеву К. бр. 43/01 од 20.06.2003. године, којом је оптужени оглашен кривим због кривичног дела из члана 53. став 3. у вези става 2. КЗ Републике Србије, укинута је, између осталог, и због тога што су разлози пресуде о одлучним чињеницама неразумљиви. Наиме, у образложењу пресуде на страни 10 се наводи да је оптужени држаљом мотике више пута ударио по глави оштећеног, наневши му тешке телесне повреде опасне по живот, «свестан радње коју чини, односно да од ових удараца може наступити тешка телесна повреда опасна по живот, олако држећи да то тога неће доћи...», што упућује да је оптужени у односу на основно дело поступао из нехата. Међутим, у следећој реченици првостепени суд наводи: «Поменуто наношење тешких телесних повреда из тих разлога је обухваћено директним умишљајем окривљеног, обзиром да је био свестан радње и последице које проистичу из таквог његовог деловања...», из чега се, такође, не види да ли је оптужени наношење тешке телесне повреде опасне по живот хтео или је на њу пристао.

Пресуда Окружног суда у Врању К. бр. 66/05 од 16.05.2005. године, је укинута због тога што уопште нема разлога. Наиме, у пресуди је наведено «одлука не садржи детаљније образложење», с обзиром да је пресуда објављена

у присуству заменика ОЈТ и окривљеног, који су се одрекли права жалбе против пресуде. Међутим, из записника о главном претресу произлази да се само окривљени одрекао права жалбе против пресуде, али не и Окружни јавни тужилац. Дакле, с обзиром да у записнику о главном претресу није наведено да су се ОЈТ у Врању и окривљени одрекли права на жалбу, те да нису захтевали достављање пресуде, није било могуће применити одредбу члана 446. став 7. ЗКП, због чега је побијана пресуда морала имати образложење.

Пресуда Окружног суда у Београду К. бр. 582/02 од 15.06.2004. године, укинута је због тога што нема разлога о одлучним чињеницама. Наиме, оптужена је оглашена кривом за квалификовани облик кривичног дела из члана 118-а. став 4. КЗ Републике Србије, а у образложењу се само наводи да је у извршењу дела «поступала са директним умишљајем» из чега се не види какав је облик виности постојао код оптужене у односу на тежу последицу (смрт малолетног Д.). Да би се правилно применила одредба члана 15. ОКЗ, нужно је утврдити виност оптужене у односу на основни облик дела, а посебно у односу на тежу последицу, што у конкретном случају није учињено. Осим тога, пресуда нема ни разлога у односу на одлуку о казни. Наиме, за предметно кривично дело прописана је казна затвора од најмање 10 година, па како је оптужена осуђена на казну затвора у трајању од шест година, суд је био дужан да наведе разлоге о постојању особито олакшавајућих околности које оправдавају ублажавање казне, што је првостепени суд пропустио да учини.

У пресуди Окружног суда у Шапцу К. бр. 41/04 од 14.05.2004. године, која је укинута због битне повреде из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, између осталог и због тога што у образложењу пресуде нема ни једне речи о виности оптужених, а код образлагања одлуке о казни, суд није дао довољне разлоге, из којих би се видело које је околности узео у обзир при индивидуализацији казни (оптуженима су изречене различите казне). Осим тога, у образложењу се наводи да отежавајућих околности није било иако из списка предмета (извода из казнене евиденције) произилази да су сви оптужени раније осуђивани.

Пресуда Окружног суда у Крушевцу К. бр. 76/00 од 07.10.2004. године, укинута је због тога што су разлози пресуде о одлучним чињеницама

неразумљиви и противречни. Наиме, на страни 9 пресуде је наведено да је «основни узрок настанка ове саобраћајне незгоде било незауостављање возила на знак црвеног светла», док се код образлагања виности оптуженог наводи да је оптужени «био свестан да услед овакве његове непрописне вожње, противно одредби члана 52. став 1. ЗООБС-а може доћи до угрожавања јавног саобраћаја, стварања конкретне опасности за живот људи, саобраћајне незгоде и смрти других лица, али је олако држао да до оваквог угрожавања јавног саобраћаја и теже последице неће доћи...». Овакви разлози пресуде су неразумљиви и противречни, јер ако суд налази да је оптужени свестан да уласком са возилом у раскрсницу, када је на семафору укључено црвено светло (што значи изричиту забрану пролаза), да је свестан да услед тога може доћи до угрожавања јавног саобраћаја и смрти других лица, онда да је нејасно како је могао олако држати «да до оваквог угрожавања јавног саобраћаја и теже последице неће доћи».

Пресудом Окружног суда у Новом Саду К. бр. 379/03 од 24.06.2004. године, суд је тројицу оптужених огласио кривим због кривичног дела из члана 53. став 3. у вези става 1. КЗ Републике Србије (оптужницом им је стављено на терет кривично дело из члана 169. став 2. у вези члана 168. став 1. КЗ Републике Србије), али их је истовремено и ослободио од оптужбе за кривично дело из члана 169. став 2. у вези члана 168. став 1. КЗ Републике Србије, због чега је изрека пресуде неразумљива. Ово због тога, што суд не може за исти догађај оптужене и огласити кривим и ослободити од оптужбе. Сличан пропуст учињен је и у пресуди Окружног суда у Ужицу К. бр. 35/05 од 20.04.2005. године.

Пресуда Окружног суда у Лесковцу К. бр. 44/04 од 28.02.2005. године, укинута је, између осталог, и због тога што је изрека пресуде неразумљива и противречна разлозима. Наиме, у изреци пресуде није дат опис целокупног редоследа догађаја, односно радње које су непосредно претходиле обрачуну оштећеног и оптуженог, па се из изреке не може закључити ко је критичне прилике је први пуцао – оптужени или оштећени. Чак шта више, у изреци уопште није наведено да је оштећени у правцу оптуженог испалио 4 хитца из пиштоља (ово се помиње само на страни 9 пресуде). Из чињеничног описа изреке пресуде произилази да је оптужени поступао са директним умишљајем, док се у образложењу пресуде наводи да је оптужени «био свестан да ће

испаљивањем више хитаца у оштећеног истог лишити живота, па је на то пристао....», што упућује на закључак да је оптужени поступао са евентуалним умишљајем.

Пресуда Окружног суда у Београду К. бр. 600/93 од 17.01.2005. године укинута је, између осталог, и због тога што је изрека пресуде неразумљива и што у образложењу пресуде нису дати разлози о одлучним чињеницама. Наиме, код утврђивања појединачних казни у изреци пресуде оне нису утврђене за поједине оптужене, већ за «свако поједино кривично дело», из чега би се могао извести закључак да је нпр., код четири кривична дела из члана 169. став 1. у вези члана 168. став 1. КЗ Републике Србије, у вези члана 22. КЗЈ, удео све тројице оптужених у радњи извршења исти, да су извршењем кривичног дела за себе прибавили идентичне износе противправне имовинске користи, и сл. Међутим, из чињеничног описа изреке за ова кривична дела произилази другачије (нпр. да је оптужени Д.К. само возио остале оптужене до места извршења кривичног дела, чувао стражу и враћао их, да је највећи део новца прибављеног извршењем кривичних дела задржао оптужени Ђ.В.). С друге стране, и у образложењу пресуде суд не наводи да ли је поменуте чињенице имао у виду приликом утврђивања појединачних казни за ова кривична дела за сваког оптуженог. У образложењу пресуде нису дати ни разлози о виности оптужених, осим што је наведено да су кривична дела «извршили са умишљајем». Суд је оптужене ослободио обавезе плаћања трошкова кривичног поступка, а у образложењу пресуде нису дати разлози за ту одлуку у складу са одредбом члана 361. став 6. ЗКП, осим што је наведено да је та одлука донета «по основу члана 196. став 4. ЗКП», што је недовољно).

У пресуди Окружног суда у Панчеву К. бр. 182/04 од 08.09.2005. године, која је укинута решењем Врховног суда Србије, у образложењу пресуде између осталог, нису дати разлози о одлучним чињеницама. Наиме, оптужени Г.Д. је умро у току кривичног поступка, па је поступак према њему обустављен. Међутим, првостепени суд је пропустио да прочита записник о његовом саслушању у преткривичном поступку и у истрази (сходно одредби члана 337. став 1. ЗКП), нити је у образложењу пресуде дао разлоге због чега није извео доказ читањем записника о исказу овог оптуженог.

У пресуди Окружног суда у Јагодини К. бр. 105/04 од 22.11.2004. године, приликом писања пресуде за поједине делове пресуде стављени су наслови: «Претделиктна ситуација» (страна 19), затим «Деликтна ситуација» (страна 24), «Објективна обележја» (страна 26), «Субјективна обележја» (страна 28), што није уобичајено при присменој изради пресуде, већ се коришћење наслова и поднаслова користи у стручним чланцима. У истој пресуди којом је оптужени оглашен кривим због кривичног дела из члана 47. став 1. КЗ Републике Србије, у вези члана 24. ОКЗ, и осуђен на казну затвора од три године и шест месеци, као олакшавајућа околност цењена је: «те би дужа казна затвора имала негативан утицај на издржавање чланова породице», што по нашем мишљењу не може бити олакшавајућа околност.

Пресудом Окружног суда у Новом Саду К. бр. 759/05 од 24.01.2006. године окривљени је оглашен кривим због кривичног дела из члана 246. став 1. КЗ, али је на основу одредбе члана 246. став 4. ослобођен од казне. У образложењу пресуде је наведено «да се и оваквом одлуком постиже сврха кажњавања како у смислу индивидуалне, тако и у смислу генералне превенције». Нејасно је како у случају када није изречена казна, тј., ослобођењем од казне може постићи сврха кажњавања.

Пресудом Окружног суда у Шапцу К. бр. 253/04 од 28.12.2005. године, окривљени је оглашен кривим због кривичног дела из члана 245. став 3. ОКЗ и осуђен на новчану казну. Образложење одлуке о казни гласи: «За извршено кривично дело суд је оптуженог осудио на новчану казну у износу од 5.000 динара, ценећи да овако изречена казна је сразмерна тежини кривичног дела и кривичној одговорности и да ће се истом у потпуности остварити сврха кажњавања». Овакво образложење је непотпуно, јер се не наводи које је околности суд ценио при одмеравању казне «нпр., не помиње се да је окривљени четири пута осуђиван за кривична дела из члана 245. став 1. ОКЗ, једном за кривично дело из члана 246. став 1. ОКЗ и два пута за кривична дела из члана 33. став 1. Закона о оружју и муницији Републике Србије», нити суд даје разлоге због чега се определио за изрицање блаже врсте казне која је алтернативно прописана за предметно кривично дело.

У пресуди Окружног суда у Београду К. бр. 1234/04 од 28.04.2005. године, у изреци пресуде којом је оптуженом изречена условна осуда, наведено је да је суд утврдио јединствену казну затвора у трајању од две године, док је у образложењу пресуде наведено да је утврђена јединствена казна затвора у трајању од три године, што представља противречност изреке и образложења пресуде.

У пресуди Окружног суда у Нишу К. бр. 184/03 од 23.03.2005. године, у образложењу пресуде суд наводи да је из списка издвојио записник о вештачењу, који нема везе са извршеним кривичним делом, па наводи: «С обзиром да су се странке...одrekli права на жалбу након објављивања решења, то је решење одмах и оглашено правноснажно». Напомињемо да је ово непотребно наводити у пресуди.

У пресуди Окружног суда у Лесковцу К. бр. 58/05 од 08.08.2005. године, у изреци пресуде, након одлуке о казни у коју је урачунато време проведено у притвору, у посебном пасусу наведено је да се према оптуженом продужава притвор, одређен решењем истражног судије, који ће трајати до правноснажности пресуде. И овде треба напоменути да се решење о продужењу притвора не уноси у пресуду, већ се о томе пише посебно решење.

У пресуди Окружног суда у Смедреву К. бр. 128/04 од 02.02.2006. године, код одлуке о казни суд је као олакшавајућу околност ценио «делимично признање», а затим се наводи: «Признање и искрено кајање, били су основ за примену члана 56. КЗ Републике Србије, односно ублажавање казне». Овакво образложење за примену института ублажавања казне је недовољно. Наиме, прво се каже да је признање делимично, а из касније формулације би се могло закључити да је у питању потпуно признање. Нема разлога о томе на основу чега је суд закључио да треба применити овај институт и да ће се и са ублаженом казном постићи сврха кажњавања. Ово посебно када се има у виду да је оптужени оглашен кривим за три кривична дела (кривично дело из члана 113. КЗ, у вези члана 30. КЗ, кривично дело из члана 246. став 1. КЗ и кривично дело из члана 348. став 1. КЗ). Одредбе о ублажавању казне су примењене и за

кривично дело из члана 348. ств 1. КЗ, иако за ово кривично дело казна није ублажена.

У пресуди Окружног суда у Новом Саду К. бр. 50/05 од 11.05.2005. године, у изреци пресуде је наведено:

«...па га суд на основу члана 3., 5. 33, 38, 41, 42. и 43. ОКЗ и члана 356, ЗКП

ОСУЂУЈЕ

за кривично дело.... из члана 245. став 1. ОКЗ
на казну затвора у трајању од 2 (две) године
за кривично дело.... из члана 245. став 3. ОКЗ
на казну затвора у трајању од 6 (шест) месеци, па му суд на основу члана 48. ОКЗ

ИЗРИЧЕ

јединствену казну затвора у трајању од од 2 (две) године и 4 (четири) месеца».

Овакав начин утврђивања појединачних казни и изрицање јединствене казне је погрешан и противан је одредби члана 361. став 5. ЗКП.

Пресудом Окружног суда у Пожаревцу К. бр. 69/04 од 15.11.2004. године оптужени М.И. је оглашен кривим због кривичног дела из члана 245. став 1. ОКЗ, а опт. Ж.М. због кривичног дела из члана 245. став 3. ОКЗ, а у изреци се наводи:

«па их суд на основу члана.....

ОСУЂУЈЕ

опт. М.И. на казну затвора у трајању од 1 (једне) године и 6 (шест) месеци
опт. Ж.М; на условну осуду у трајању од 1 (једне) године, чије се извршење одлаже за две године ако у том периоду не изврши ново кривично дело».

Овде суд погрешно наводи да се опт. Ж.М. осуђује на условну осуду а при томе суд се и не позива на одредбе ОКЗ о изрицању условне осуде, а на те одредбе суд се не позива ни у образложењу пресуде. Осим тога, у образложењу пресуде се наводи да суд налази «да се са овим казнама може посебно утицати на оптужене да убудуће не чине оваква и слична кривична дела, а што је циљ казне».

У пресуди Окружног суда у Панчеву К. бр. 153/04 од 10.02.2005. године, оптужени је оглашен кривим због продуженог кривичног дела из члана 168. став 1. ОКЗ, али у образложењу пресуде се уопште не дају разлози како је суд закључио да се ради о продуженом кривичном делу.

У пресуди Окружног суда у Јагодини К. бр. 98/04 од 11.04.2005. године, у образложењу одлуке о казни је наведено да је суд «.....оптуженима применом члана 42. и 43. ОКЗ ублажио запређени законски минимум за ово кривично дело...» (а треба да стоји «ублажио испод законом прописаног минимума за ово кривично дело»). Даље се наводи да је суд од олакшавајућих околности узео у обзир да оптужени «нису осуђивани за истоврсно кривично дело», а касније у истој реченици се наводи: «...а од отежавајућих околности суд је узео у обзир опт. Ж.Д. да је до сада више пута осуђиван за разноврсна кривична дела, оптуженој З.Д. да је до сада једанпут осуђивана...».

У пресудама се често користе дугачке реченице од 10-15 редова, а некада једна реченица буде на читавој страници. У пресуди Окружног суда у Панчеву К. бр. 69/04 од 25.04.2004. године, једна реченица у образложењу пресуде обухвата чак три ипо стране, односно (од стране 21 до 25) или укупно 173 реда.

Закључна разматрања

Након изрицања, пресуда мора бити израђена у техничком смислу, тј., написана, те она тада добија облик службеног акта и снагу јавне исправе. Свака пресуда мора имати одговарајући «степен јасноће, разумљивости и одређености који јој даје квалитет правне сигурности и законитости». Квалитет кривичне пресуде зависи од више фактора, као нпр. од тога да ли је поступак који је претходио њеном доношењу, правилно и законито спроведен, да ли су у

поступку правилно и потпуно утврђене све правно релевантне (одлучне) чињенице, да ли су правилно оцењени објективни елементи кривичног дела и кривица учиниоца, да ли је правилно извршен избор, врсте и висине кривичне санкције и извршена њена индивидуализација, и др. Свакако, квалитет пресуде у многоме зависи од стручности и способности судије који врши писмену израду пресуде.

Одредбама ЗКП, које су споменуте у првом делу реферата, у основи је одређено шта треба да садржи пресуда, због чега је нужно добро познавање тих одредаба. С обзиром да се унапред не може предвидети које све одлуке може да садржи изрека пресуде, као и на чињеницу да су могуће разне комбинације одлука (нпр., да има осуђујући и ослобађајући део, да један оптужени има једно кривично дело, а други више кривичних дела у стицају, да поједине радње које улазе у продужено кривично дело нису доказане, да је једном оптуженом изречена казна а другом условна осуда, и слично) у вези са тим су заузети одговарајући ставови у судској пракси, па је потребно познавати те ставове.

У другом делу реферата дати су конкретни пропусти и грешке у пресудама окружних судова, са циљем да се укаже које грешке и пропусте при писменој изради пресуде судови најчешће чине, те да су убудуће обрати пажња на те ствари, како би се такве грешке и пропусти избегли. Наравно, неке од грешака и пропуста на које се указано, последица су погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања, али то овде није посебно истицано, јер није тема овог реферата.

О писменој изради пресуде треба размишљати још од пријема оптужнице, односно када председник већа прими предмет, а не тек након изрицања и објављивања пресуде. У том смислу треба користити нпр. могућност враћања оптужнице тужиоцу ради исправљања недостатака, прибавити податке о личности оптуженог (нпр. извод из казнене евиденције или раније пресуде, извештај центра за социјални рад о условима у којима је оптужени живео пре извршења кривичног дела), ако они претходно нису прибављени, и слично.

У писменој изради пресуде треба користити јасне, прецизне и не превише дугачке реченице, а образложење мора бити првенствено усмерено на одлучне чињенице. Снагом своје аргументације пресуда треба да сваког убеди да је логична, правилна и законита. Због тога треба избегавати механичко и шаблонско писање, уз коришћење уопштених фаза, већ размишљати о ономе што се пише и проверавати да су изрека и образложење разумљиви и логички повезани, односно да ли су разлози дати у образложењу пресуде јасни и разумљиви.

Образлагању одлуке о казни и других одлука (нпр. одлуке о имовинско-правном захтеву, одлуке одузимању имовинске користи, одлуке о трошковима кривичног поступка) треба посветити више пажње, јер се код тих одлука најчешће користе стереотипне реченице и не дају довољни разлози, а нису ретки случајеви да долази до укидања пресуде због тога што пресуда нема разлога у погледу одлуке о казни (нпр. суд не наведе које је околности ценио при изрицању казне, или не наведе разлоге због чега је казну ублажио, и сл).

Многе грешке у пресудама, ако се не рачунају словне и граматичке, могу се уочити и отклонити пажљивим читањем писмено израђене пресуде, а посебну пажњу при читању треба обратити ако је пресуду писао саветник или стручни сарадник.

Ако ово што је написано у реферату буде од користи судијама првостепених судова при изради пресуда и ако буде мање укинутих пресуда због битне повреде из члана 368. став 1. тачка 11. ЗКП, онда ће сврха реферата бити остварена.